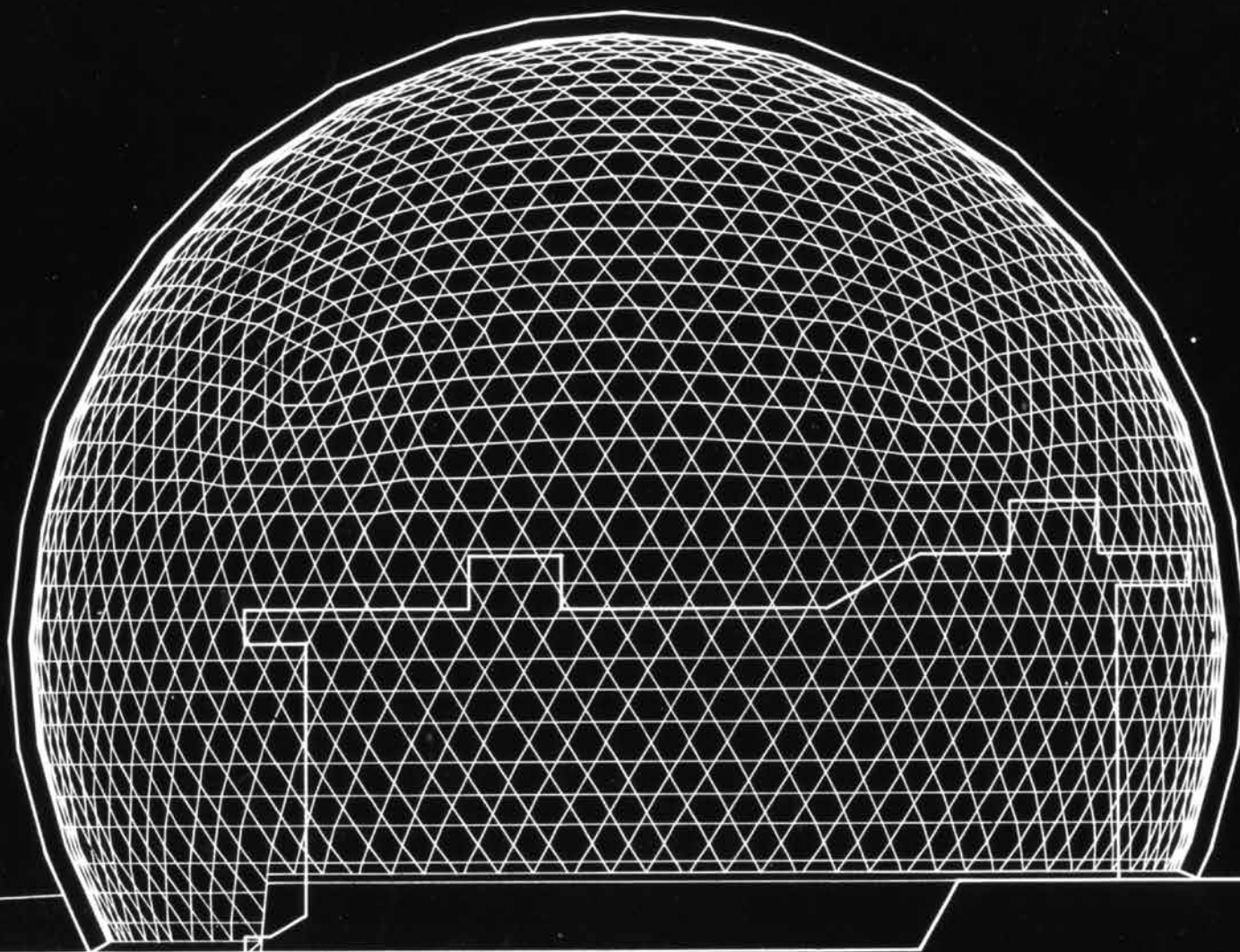

206 FEET

EQUATORIAL DIAMETER - 275 FEET

BASE DIAMETER - 238 FEET

Ühest Gabori lausest käivitunud arutelud võisid jätkuda igavesti – niikaua, kuni Kahn tundis, et avastus on endiselt õhus. Arvan, et Kahn vihkas järeleandmist, nii et sellises olukorras jõuti harva lõppjärelatuseni või kokkuleppeni. Aga kuigi debatt lahenduseni ei jõudnud, suutsid siiski kõik sellest inspiratsiooni ammutada. Vaatamata kõigile sessioonil lahtiseks jäänud küsimustele oli meie projektidesse lisandunud uus kiht teadmisi.

Taipasime juba varakult, et Kahni „Vaikuse ja valguse“ loeng on olnud õppeaasta tippsündmus kõigil tema meistikursustel. Ootusärevust oli tunda. Ühel teise semestri pärastlõunal veeretati nurgast välja Kahni tarbeks puhastatud tammepuidust raamiga tahvel. See, mis järgnes, oli etendus. Arvan, et olime kõik ühel meelel, et saame osa millestki haruldasest ja lähedasest, kui Kahn avab just meile oma ehk kõige kuulsama loenguteema. Mingil tasemel olime tema vaikuse ja valguse materjaliga juba tuttavad, aga igaühel meist oli oma tõlgendus, sest akadeemilisest uurimistööst ja hindamisest oli see temaatika võrdlemisi kõrvale jäänud.

Veidi eneseteadlikult kõndis Kahn tahvli ette. Kursus koondus ootusärevalt tema ümber. Ma ei tea täpselt miks, aga need kaks sõna – „vaikus“ ja „valgus“ – puudutasid mind väga sügavalt. Kahni fookus oli inimesele ainuomasele võimel – võimel väljendada. Kõne edenedes andis see isiklikuma sissevaate Kahni arusaamale loomingulise teo sünnist. Hiljem palus üks tudeng tal joonistada kahe käega korraga. Veidi piinlikkust tundes ta tegi seda, mis avaldas meile muljet ja tegi rõõmu. Ta naeris ja läks kergelt hoogu, samas oli see justkui joonistamise ja meie kui inimeste loominguliste võimete pühitsemine.

Sel pärastlõunal tegi ta oma tavapäraselt kaudsel moel selgeks, et uudishimu ja avastamise tahte elushoidmine projekti alguses annavad lõpptulemusele sügavuse. See oli pilguheit tema maailma: iseennast õpetades õpetada teisi, ja see oli kõige väärtuslikum vihje, mida ta sai anda. Ta paljastas midagi oma sisemisest keerukusest, tunnistas, et isegi tema jaoks varitsevad loomeprotsessis piirangud ja võimalus ebaõnnestuda. Ta oli meisterarhitekt, kuid sel pärastlõunal oli ka tema haavatav. Sel hetkel aitas ta meil näha end ühena meist – seitsmekümne kahe aastase õpilasena – ja see tegi temast fantastilise õpetaja.

Kord meie raamatukoguprojekti ajal teisel semestril viis Kahn meid kaunite kunstide raamatukogu teisele korrusele haruldaste raamatute hoiupaika. See oli sündmus. Kahn tahtis meile näidata mõnda kollektsiooni kuuluvat suurt arhitektuurikõidet. Ma ei mäleta pealkirju, ent mäletan selgelt tema kirglikku imetlust suurte käsitsi tehtud jooniste vastu: plaanid, lõiked, fassaadid. Ta ei maininud kunagi oma tudengipäevi Pennis ega õpet Beaux-Arts'is Paul Cret' käe all, kuid sel pärastlõunal üheskoos raamatukogus olles saime aru, et see materjal oli talle tuttav ja kallis. Väga aeglaselt, lehthaaval, käis ta joonised läbi,

jagades kõigi kohta kommentaare. Sarnaselt “Vaikuse ja valguse” loengule paljastas ka see sündmus Kahni teise külje: ta oli erk, aga samas ka kummaliselt üksi oma õpilaste keskel. Kuulasime tähelepanelikult kõike, mida ta ütles, ning noogutasime kaasa. Selle hetke meeleolu – kuigi vaid väike vahepala – muutis semestrit ja andis sellele sügavust.

Mind üllatas alati, et Kahni avatud stuudio aruteludes osalesid vaid vähesed arhitektuuritudengid teistelt kursustelt. Osalt tulenes see kolimisest ülikooli uude arhitektuurihoonesse aastal 1965. Kahn oli aastaid juhtinud oma stuudiot suures avatud ruumis, mis paiknes kunagisele hambaarstikoolile kuulunud hoones. See oli suur galeriiruum, kuhu oli kokku pakitud hulk stuudioklasse. Ühte ruumi jagasid McHarg, Holmes Perkins, Le Ricolais, Buckminster Fuller, Kahn ja teised teaduskonna õppejõud. Kuid kui stuudio ja õppejõudude kabinetid koliti uude hoonesse, valis Kahn hoopis kaunite kunstide raamatukogu teise korruse. Esimestel aastatel pärast kolimist protestisid tema tudengid stuudio eraldamise pärast kooli põhiruumidest ja seal toimuvatest tegevustest. Isegi 1972. aastal tundsid paljud meist ikka veel kerget eraldatust. Meie stuudio suhtles ülejäänud arhitektuuriosakonnaga vaid tükati ja mõnedel meistrkursuse tudengitel oli teiste stuudioklasside õpilastega vähe kokkupuuteid. Eraldatus ei paistnud Kahni häirivat, kuid pingest oli ta kindlasti teadlik. Osakonnas laienevat lõhet oli selgelt märgata nende tudengite hulgas, kes olid õppinud Pennis enne Kahni meistrkursuse tulekut. Mõnikord, kui neil oli tulnud sättida oma suhteid endiste kursusekaaslaste ja õppejõududega, võis ebamugav olukord põhjustada neil pärast klassitundide lõppu frustratsioonipurskeid ja kriitilisi väljaütlemisi. Kõigest sellest räägiti avalikult vähe, kuid varjatud tendents kritiseerida Kahni meetodite paikapidavust ja uuenduslikkust püsis taustal kogu aasta jooksul.

Õnneks jätkus stuudiole külastajaid ülikooli teistest osakondadest ja üleilmsest arhitektuurikogukonnast. Klassitund oli sündmus, kõigile avatud rahvusvaheline arhitektuurifoorum. Stuudio oli selgelt Kahni pärusmaa, aga ma ei märganud kunagi, et ta oleks kellegi ees ukse sulgenud.

Valikkursused

Paralleelselt Kahni meistrkursusega registreerisime end uues majas toimuvatele valikkursustele. Nende eesmärgid ja pedagoogilised lähenemised olid teistsugused, kuid ei tarvitsenud olla tingimata vastuolus stuudio sihtidega. Pigem pakkusid need tasakaalustavat vaatenurka, mis avardas ja teatud osas määratles võimalikke tulevikusuundi ja väljakutseid. Robert Le Ricolais’ eksperimentaalne kursus ehituskonstruksioonidest, mida ta õpetas

ÜLEVAL: Robert Le Ricolais'il oli kaks õpetuslikku eesmärki: pakkuda üliõpilastele laiemat arusaama looduseadustest ning anda neile praktilisi teadmisi teaduslikust meetodist. *Robert Le Ricolais' kollektsioon, Pennsylvania ülikooli arhitektuuriahiiv.*

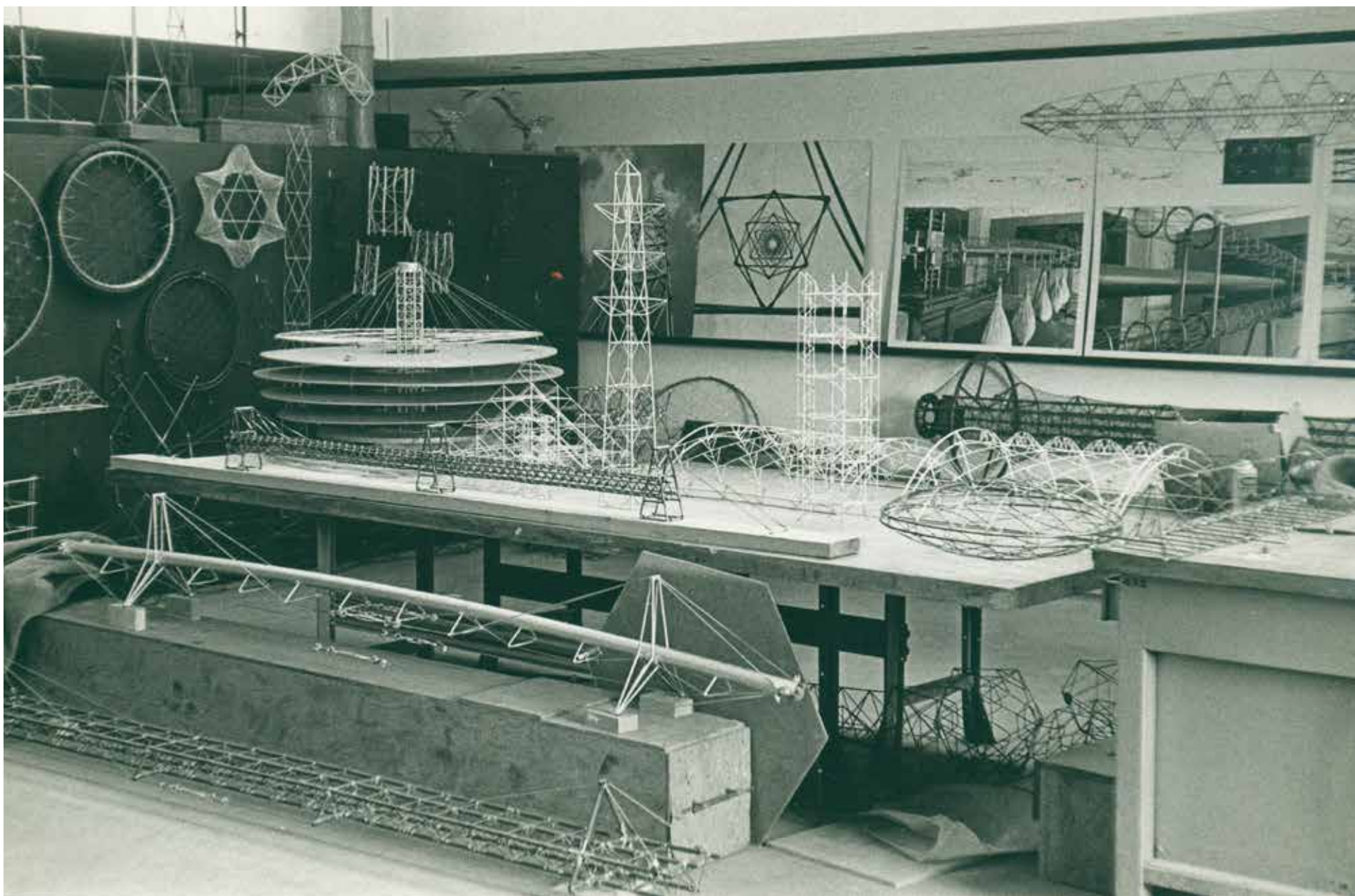
VASTAS: Osa Le Ricolais' maketikkolektsioonist Pennsylvania ülikoolis, pildistatud 1972. *Robert Le Ricolais' kollektsioon, Pennsylvania ülikooli arhitektuuriahiiv.*

koos tolaeagse assistendi Peter McClearyga, täiendas Kahni stuudiot hästi. Suurepärane oli jälgida Le Ricolais'd väljaspool meistikursust ja kogeda tema rahulikku intellektuaalset ja loomingulist võimekust oma valikkursuse andmisel. Lugesdes aastaid hiljem Le Ricolais' ja Kahni kirjavahetust, tajusin seal samasugust poeetilist tundlikkust ja soojust, mida märkasime Le Ricolais' juures ta oma stuudios, kuid mida harva kohtasime ta puhul meistikursuse tiimi liikmena. Sel ajal ei tajunud ma, et Le Ricolais' peamine panus meistikursusel oli sügav ja toetust pakkuv sõprus koos heasoovliku vastukaalu osutamisega.

Karjääri alguses Prantsusmaal oli Robert Le Ricolais tuntud oma ehituskonstruktsoone käsitlevate teoreetiliste kirjutiste poolest. USAs suunasid teadusfondid ja toetused teda tegelema tarindi ja vormi vahelise seose testimisega tehniliste lahenduste abil. Tema meetod rakendada matemaatilisi teooriaid füüsikaliste mudelite puhul tekitas arvukalt ruumilisi avastusi. See oli üks põhjuseid, miks Kahn tema tööst huvitus ja kutsus ta oma õpetajatiimi liikmeks. Le Ricolais oli inimesena ühtaegu reserveeritud, metoodiline ja humoorikas, mis stuudios aeg-ajalt välja lõi. Teadlasena suutis ta oma ideid ja kohati väga keerulisi arvutusi enamikule meist arusaadavaks teha ja tema numbrid ja sümbolid ärkasid tahvlil ellu lausa poeetilise tundlikkusega.

Le Ricolais avas oma kursuse järgmise lausega: „Minu meelest ei tähenda õpetamine koos õppimist. Sa pead õppima iseendalt.”² Tavaliselt alustas ta iga sessiooni loenguga tarindigeomeetria põhimõtetest, mida me hiljem mudelil katsetasime. Füüsilist tegevust oli tema stuudios palju, aga olulised olid ka Le Ricolais' ja McCleary teoreetilised arutelud. Mõnikord kaotasime järje, sest meil nappis matemaatilisi teadmisi mõistmaks nende arvutusi.

Kutsekraadi taotlemisel Washingtoni ülikoolis keskendusin insenerioskuste arendamisele: tarindite kalkuleerimine, nende seatud piirangud, reeglid, statistika ja ajalugu. Nagu enamikus tolaeagsetes arhitektuuri- ja insenerikoolides, õppisime tarindeid vaid laua taga. Me ei olnud tegelikult omal käel harjutanud inseneeriakontseptsioonide rakendamist, mistõttu füüsiline kandevõime oli jäänud abstraktsiooniks. Loomulikult olime ilma arvutiteta ja arvutuslükati kasutamine oli aeganõudev. Olin hakanud õpingute seda osa endale tähtsaks pidama, kuigi arhitektuurialaselt see ei motiveerinud. Le Ricolais' näidatud seos muutis kõike, mida olin aastaid püüdnud tulemuseta saavutada. Tema tundides hakkasin tänu eksperimenteerimisele aru saama iga tarindi füüsikalisest vastupanujõust ja varasemates õpingutes omandatud teadmised tarinditest muutusid lõpuks eluliseks. Tänu uutele teadmistele erinevate materjalide võimekusest, saime tarinditest põhjalikuma ülevaate ja

õppisime arvutustes nägema materiaalsel tegelikkust – õppisime otseselt tajuma füüsilist jõudu. See oli virgutav ja mõjutas meie tegevust ka põhistuudios.

Le Ricolais rõhutas, et tarindit tuleb mudelil ja joonisel testida samasuguse intensiivsuse ja keskendumisega kui otsest ruumiotsingut. Algusest peale julgustas ta meid tegema rühmatööd. Sain koos ühe noorelt Ameerikasse tulnud rootslasest kursusekaaslasega ülesandeks modelleerida laevakere. Jäänud omapäi, läksime kiiresti üle oma emakeeltele ja Le Ricolais lubas meil seda vabadust meie väikeses Skandinaavia mullis segamatult nautida. Seevastu meistikursusel tundus Kahn alati väga valvas olevat, kui Claes ja mina inglise keelest kõrvale kaldusime.

Töötasime üldiselt terasega ja saime aasta lõpuks keevitamises üsna vilunuks. Arvasime, et meie tehtud mudelid on piisavalt täpsed ja olime väga uhked, et toormaterjal õnnestus muuta teooriat kehastavaks ruumiliseks objektiks, ent raske oli jälgida mudelite deformeerumist katsetustes.

Le Ricolais' tundides tutvusin ka tarindeid käsitleva sõnavaraga, mille täielik mõistmine võttis aega. Üks mu märkmiku sissekannetest 1972. aasta septembrist kajastab mitut Le Ricolais' ütlust tarindite keeles:

„Kergkonstruktsioonide loomise kunst seisneb massiivsete elementide kasutamises.“

„Niipea kui vähendad tarindielementide suurust, tuleb lisada ühendusi.“

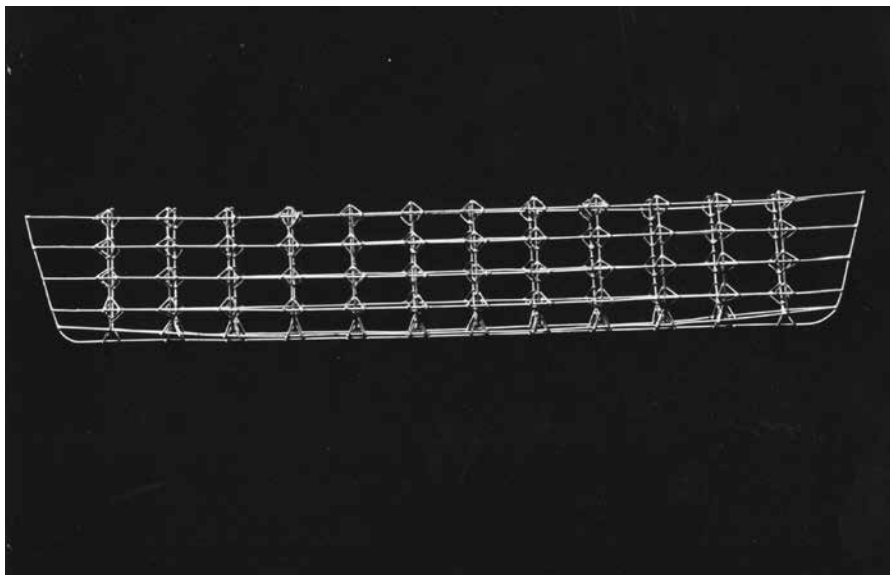
„Tarindi otsimisel on olulised numbrid, mitte pindalad.“

„Mahtudega tegeldes on piirid kõige tähtsamad.“

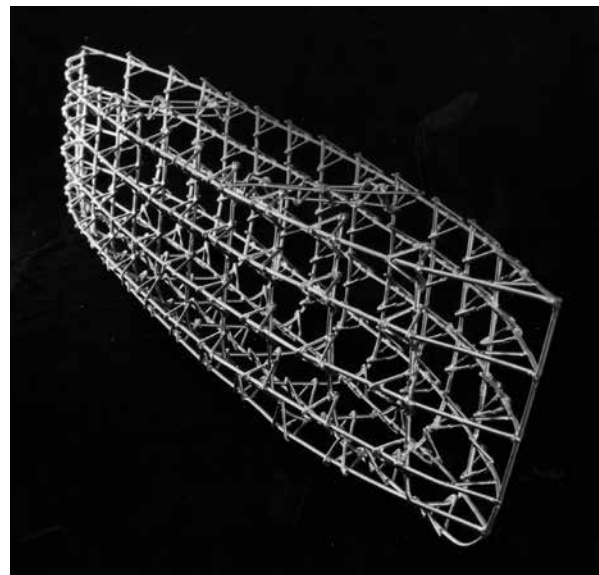
„Kui kasutad pingestatud süsteemi, pead arvestama venivusega.“³

Õppisime tarindeid austama ja pidama neid oluliseks vahendiks füüsikaliste tõdede eristamisel füüsikalistest valedest. Seda kogesime eriti selgelt siis, kui ühe *pin-up*-arutelu ajal suunas Le Ricolais meie fookuse kindlalt mujale, kui leidsime end vaidlemas struktuurse identiteedi üle, millel oli vähe pistmist asjakohase temaga. Tema õpetuse aluseks oli alati teadus. Semestri jooksul mõistsime, et tema õpetamismeetod toetus samasugusele avatud loomingulisele otsingule, millel põhines ka meistikursuse stuudio. Ükskõik kui nõudlik Le Ricolais' kursus mõnikord ka oli, ootasin põnevusega selle iga sessiooni.

Olin lühikesel visiidil Pennis just siis, kui käis Le Ricolais' stuudio sulgemine. Aastaid seal töötanud assistent pakkis asju kurva heldimusega. Kolimissegadusele vaatamata tuhnis ta ringi, kuni leidis laevakere mudeli, mille olin tunnis valmistanud. See juhtum kehas- tas mulle mingil moel kogu Le Ricolais' meeskonna pühendumust. Olin liigutatud, kuidas

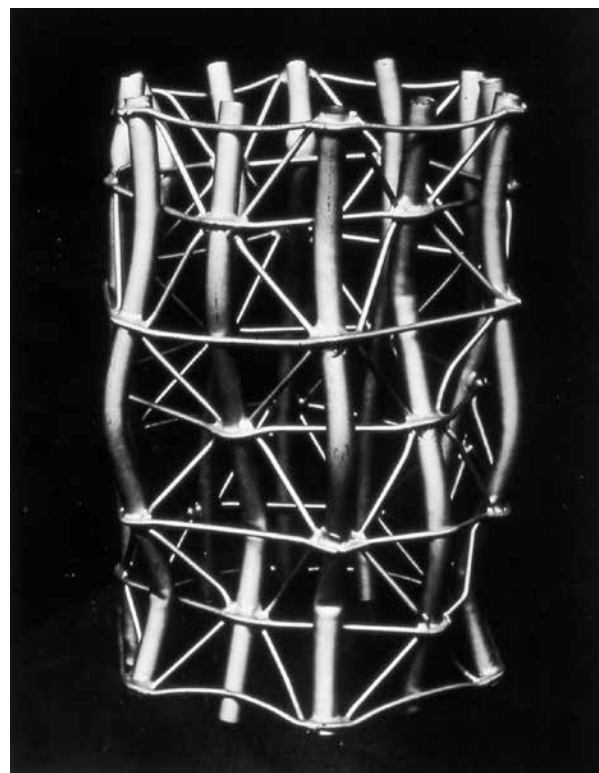
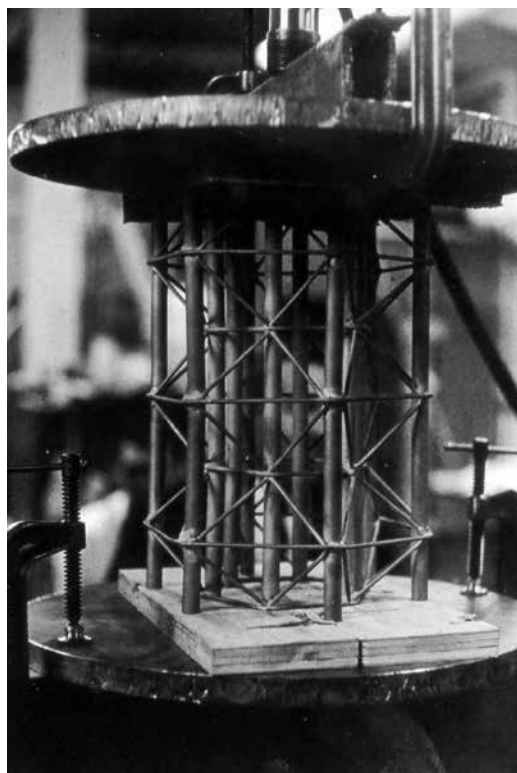
ÜLEVAL VASAKUL: Materjal ja struktuur kui paat. Claes Eriksoni ja Per Olaf Fjeldi makett. *Robert Le Ricolais'* kollektsioon, Pennsylvania ülikooli arhitektuuriarhiiv.

ÜLEVAL PAREMAL: Paadistruktuuri makett ülalt pildistatuna. *Robert Le Ricolais'* kollektsioon, Pennsylvania ülikooli arhitektuuriarhiiv.

PAREMAL: Üks konstruktsioonilistest makettidest valmis katsetamiseks Le Ricolais' klassis. *Robert Le Ricolais'* kollektsioon, Pennsylvania ülikooli arhitektuuriarhiiv.

PAREMAL ÄÄRES: Makett pärast katsetamist. Alati oli liigutav näha konstruktsioone moondunult. *Robert Le Ricolais'* kollektsioon, Pennsylvania ülikooli arhitektuuriarhiiv.

assistent asus otsima mudelit, teades, et aastate jooksul oli stuudiost oma projektidega läbi käinud sadu tudengeid.

Võtsin osa ka maastikuarhitektuuri kursusest, mida andis Ian McHarg. McHargi raamat „Design with Nature“ jättis tol ajal paljudele üliõpilastele sügava mulje. Ta oli väga pühendunud ja populaarne õppejõud, kelle loengutele tuli alati palju rahvast. Kahjuks osalesin ainult tema valikainekursusel ja mitte tema stuudios ning seetõttu ei õppinud ma teda kunagi lähemalt tundma. Enamik õpilasi jagas tema vaateid keskkonnaprobleemidele ning imetles tema energiat ja sihikindlust. Noorusliku optimismiga oli lihtne ette kujutada, kuidas tema ökoloogilised ettepanekud looksid tugevama seose looduse ja arhitektuuri vahel. Kuigi arutelud ehitatud keskkonna mõjust loodusele olid jõudnud peavoolu arhitektuuridiskursusesse, jäid need muude kaalutluste tõttu siiski äärealadele ja leidsid mainimist vaid efektiivsuse ja uue tehnoloogia kontekstis. Teatud mõttes oli selline hoiak päritud varasemalt põlvkonnalt: primaarne on ehitatud objekt. McHarg tegutses selliste hoiakute muutmise nimel, olles selles oma põlvkonna eestkõnelejaid. Ta pakkus veel ühe tõlgenduse arhitektuuri ja looduse suhetest lisaks sellele, millega olime kokku puutunud meistrikursusel. Kahn ei pidanud looduse ja inimese vahelist seost projektiks, vaid pigem igikestvaks suhteks, milles loodus lõpuks peale jääb. Siiski ei tundnud ma kunagi põhimõttelist erinevust McHargi kursusel arutatu ja meistrikursusel esile kerkiva vahel. Paljuski oli McHargi kursus oma erisustega laiendus Kahni ideedele „looduse seadustest“ ja „inimese reeglitest“.

1960. aastate alguses juhtis Ian McHarg kohalikku telesaadet „The House We Live In“, mille jaoks ta intervjueris paljusid tolle aja silmapaistvaid inimesi, teiste hulgas antropoloog Margaret Meadi ja bioloog Julian Huxley't. Saatesari tutvustas teadlaste vaateid suurtele teemadele, sh kosmos ja evolutsioon. McHargi kooliväline tegevus oli külluslik ja tõsine ja seda tõi ta kaasa ka õppetöösse. Tema valikkursus oli paljuski arutelufoorum, mis põhines kohustuslikul kirjandusel. Nimekiri sisaldas raamatuid nagu Rachel Carsoni „Hääletu kevad“ („Silent Spring“), Aldo Leopoldi „A Sand County Almanac“ ja B. F. Skinneri „Walden Two“. Pärast McHargi loengut järgnes sageli tuline debatt. Oli tudengeid, kelle üsna jäik arusaam nägi arhitektuuriobjektis ohtu loodusele, teised seevastu pidasid McHargi arvamusi poliitilisteks spekulatsioonideks. Alati oli õhus mingi ärritus. McHargi kursuselased tekitasid tormi, rünnates arhitekti elukutset ja selle tihedaid sidemeid ärihuvidega. Paljude arvates takistas see arhitektuuri ja looduse vahelise parema suhte arendamist.

McHarg nõudis semestri lõpuks kursusetööd. Minu oma kandis pealkirja „Jaapani aed“ ja käsitles looduse ja arhitektuuri kultuurilist suhet, mis on põimunud pika aja vältel. Minu

teemavalik ei olnud nii meelevaldne, kui võib tunduda, sest, nagu varem olen maininud, tekkis Skandinaavias vahetult pärast sõda uuesti huvi Jaapani kultuuri vastu ja see oli Põhjamaade piirkonnas inspiratsiooniallikaks kogu mu noorukiaja. (Norra arhitektide puhul oli suur osa sellest huvist seotud ka Korsmoga, aga sel ajal polnud ma sellest teadlik.) Ka Kahn rääkis aiaist kui looduse ja kultuuri ainulaadsest segust ning aiaist ja ruumist kui arhitektuuri algusest.

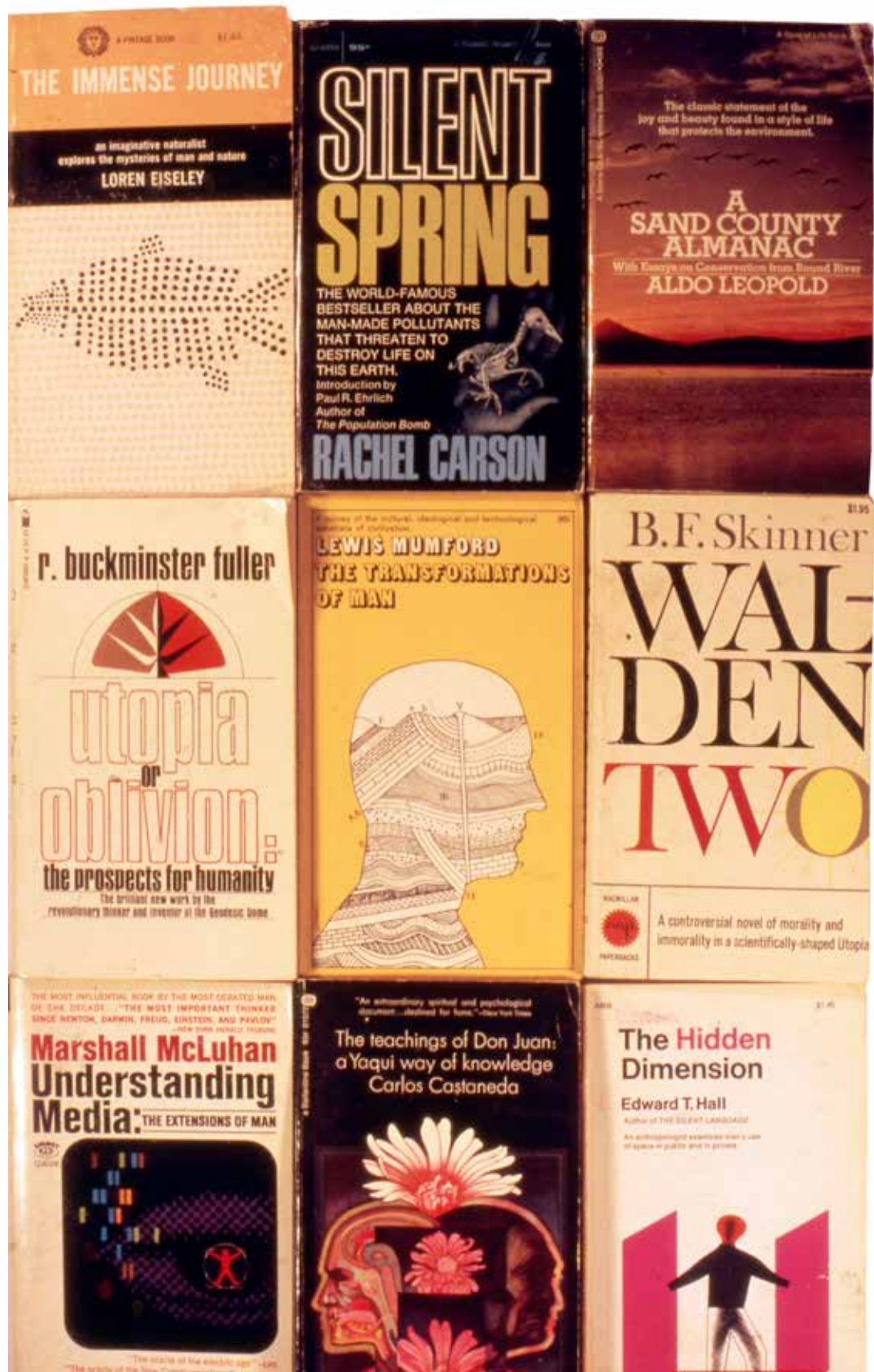
Meistrikursuse programmi kohustuslik valikaine oli arhitektuuripsühholoogia ja linna- planeerimise kursus, mida andis Jon Lang. See oli veider paariline stuudiole, sest Langi loengud olid sageli vastuolus Kahni õpetusega. Tagantjärele näen, et Langi kursuse programm oli rohkem kooskõlas teiste tollal mõjukate kõrgkoolide stuudiokursustega: pedagoogiline käsitlus toetus rohkem projekteerimise viisile ja kursuse sisu inimkäitumise struktureeritud uuringutele. Meie diskussioonide peamiseks lähteallikaks oli Edward T. Halli teos „The Hidden Dimension“.

Lang propageeris ideed, et erinevate projekteerimismeetodite esiletulekule aitaks kaasa ühe põhilise lähenemisviisi väljatöötamine, mille alusel saaks tulemusi testida ja hinnata. Tema arvates teeniks see nii enamiku arhitektide kui ka ühiskonna huve, sest võimalus ebaõnnestuda väheneks. Lang tutvustas meile ka erinevaid füüsilise ruumiga seotud tajuteooriaid, aga ka uusi uuringuid selle kohta, mis on sotsiaalse käitumisega seoses teostatav ja vastuvõetav. Üldiselt kritiseeris Lang tugeva, uuringutele tugineva teadmisbaasi puudumist inimese ja ruumi suhete valdkonnas. Tema seisukoht oli kahtlemata vastuolus Kahni intuiitse lähenemisega – ja see oli meile ärritav sedastus, sest olime jälle sunnitud vastuolusid ise lahendama. Lang rõhutas, et arhitektuur peaks toetama inimeste käitumist, kuid ta oli orienteeritud rohkem lahendustele kui probleemidele. Ta uskus, et ruumiline intuitsioon üksi on liiga pinnapealne ilma teadusliku arusaamata käitumuslikest kriteeriumitest. See oli Kahni nullmahust nii kaugel kui võimalik. Lang tahtis lähtuda kindlaksmääratud eeldustest ja kavatsustest, pakkudes juhiseid, mida oli küll lihtne järgida, kuid loomingulisus oleks kadunud. Vahel hilisõhtul meistrikursuse stuudios, kui mu loovus ja imeigatsus kipusid stressis haihtuma, kerkisid mõttetühjusest esile Langi õpetused.

Mõtisklused

1970. aastate alguse muutuvast akadeemilises keskkonnas oli lihtne Kahni panusest mööda vaadata. Tema stuudiot kritiseeriti sageli selle eest, et stuudio ei tegele „päris“ arhitektuuri ega „päris“ programmidega ning et sellel puudub sisu, mis kajastaks professionaalseid

Siin näha olevad pealkirjad on osa valikkursuste kohustuslikust kirjandusest. Võtsin neid lisaks meistikursuse stuudiotundidele. Nendel kursustel oli palju intensiivseid arutelusid keskkonnaküsimustest, inimkäitumisest ja sotsiaalsetest probleemidest. *P. O. Fjeld*.

hoiakuid ja eesmäärke. Levinud oli arvamus, et Kahni üliõpilased toetuvad liialt intuitsioonile ja oma naiivsetele ettekujutustele – et me ei suuda veenvalt põhjendada projektide taga peituvat mõttekäiku ning et meil puudub paindlikkus, oskus töötada meeskonnana ja võimekus luua sidemeid teiste ehitusvaldkonna professionaalidega. Taoliste põhjendustega seati meistikursuse väärtus ja tulevik pidevalt kahtluse alla. Kahni valminud projektide otsene ründamine oli keeruline. Meistikursus oli lihtsam sihtmärk. Kogu kriitika puhul mainiti harva, et enamikul tema kursuse õpilastest oli varasemast kutsekraad, paljud olid aastaid kutsealal töötanud ja mõnel oli isegi juba oma väljakujunenud praksis.

Mõnel teaduskonna õppejõul oli raske tõsiselt võtta Kahni veendumust pidada intuitsiooni loometegevusele oluliseks energiaallikaks nagu ka tema usaldust mittelineaarse protsessi vastu. Oli neid, kes väitsid, et Kahn ja temasugused õppejõud pelgavad oma tegevusi panna mõõdetavasse raamistikku, sest nende lähenemisviis on lõppkokkuvõttes väärtuslik vaid neile endile. Väideti, et kui meie meistikursuse projekte käsitleda tava-mõistes eksperimentaaluuringutena, tuleks need võrdlusaluse saamiseks siduda varasemate otsingutega. Ent kui see kõik oleks surutud õppekavasse, on väga kaheldav, kas meistikursuse sisu oleks olnud seda kandvale kolmele õppejõule piisavalt ahvatlev. Kahni stuudiol oli teine, olulisem siht: uurida süvendatult arhitektuuri põhiolemust, et leida ja elavdada inimeste institutsioone.

Kahni meistikursuse viimased kümme aastat olid poliitiliselt muutlikud ja rahutud. Kõik oli luubi all: asutused, sh ülikoolisüsteem, samuti inimõigused, sotsiaalsed õigused, poliitika, mõistagi ka Vietnami sõda. Selle perioodi sotsiaalses ja poliitilises tõmbetuules oli kahtluse alla seatud arhitektuuri ja teiste kunstide identiteet. Ka ennast tõestanud arhitektuurikoolide läbiproovitud õppekavad pandi tudengite ja noorte õppejõudude poolt proovile. Mõnikord tundus, et tekkinud vastasseisud ohustavad asutusi tervikuna. Mäslemisest tõusis pinnale veendumus, et uuendused arhitektuuris ja selle õpetamises on vajalikud. Paljud tudengid jäid lõksu elukutse väljakujunenud traditsioonide ja uute pedagoogiliste strateegiate vahele – arusaamad, kuidas saada arhitektiks ja missugused on professiooni kohustused ühiskonna ees, olid vastuolulised.

Kahni studios ei seatud arhitektuuri tähtsust kunagi kahtluse alla. Ta arvas, et arhitektuuri olemus peaks põhinema inimlikel väärtustel, mis annavad individuaalsele võimekusele ja sotsiaalsele vastutusele sügavama tähenduse ja sihi, mis ulatub kaugemale professionaalsest või ärilisest tegevusplaanist või isiklikust ambitsioonist. Kahn uskus, et arhitektuurivahenditega on võimalik muuta maailma paremaks elamise kohaks – ja ta käsitas seda mitte ainult meie võimalusena, vaid ka meie saatusena.

Meile avaldas muljet Kahni väide, et kõik on mingil tasandil ebatäielik. Et tegelik füüsiline töö jääb alati alla seda innustanud unistusele. Et vajadus on hoopis midagi muud kui soov. Ta tuletas meile pidevalt meelde, et arhitektina oleme kõik arhitektuuri teenijad. Valminud looming ei kuulu tegelikult meile, vaid pigem arhitektuuri vaimule. Mida sügavamalt on töö põimitud mõõdetamatusega, seda püsivam on selle väärtus. Rõõm oli tema jaoks loovuse olemus ja jõud – ja algus. Ta õpetas meile, et kogu loomingulise töö allikaks peab olema rõõm, kuigi ka tema vaevles vahel selle energiaallika otsingul. Õpilastena oli meil privileeg näha tema tugevust ja kirge – ja aeg-ajalt ebakindlust, mis nende vahelt esile kerkis.

Üks vähestest puhkepausidest stuudios: Kahn valmistub lahti lõikama oma sünnipäevatoriti. Mu klassikaaslane Chiaki Arai on temast vasakul.
Robert Couchi erakollektsioon.

Louis I. Kahn õppejõuna

Arhitektuur ei ole teadus, vaid kunst. Teisisõnu – arhitekti väljenduse või soovi edasiandmine tunnustatud viisil, järgides reegleid ja tavaid.

Louis Kahni hoiak oma õpetamiskohustuse täitmisel polnud kunagi dogmaatiline. Sageli õnnestus tal oma strateegiaga panna tudeng uskuma, et tema õpetab õpetajat samal ajal, kui õpetatakse teda.

Huvitav oli tõdeda, et meistri stiili matkivad üliõpilased ei avaldanud talle muljet. Louis Kahni arhitektuur kuulub ainult Louis Kahnile ja õpilase asi oli leida omaenda väljendusviis.

Tema kriitiliste hinnangute imepärasus peitus tema kannatlikkuses ja pingevabas inimlikus hoiakus ühendatuna kõige rangema ja kirglikuma väärtuste tajuga.

Isegi tema iroonia ohvrid tundsid uhkust kangelastena, sest nuhtlemisega kaasnes ergutus.

— Robert Le Ricolais, veebruar 1975⁴

Louis I. Kahn õpetajana

Louis Kahni õpetamisviis kasvas välja tema loomusest, tundlikkusest, visioonidest, võimetest ja kogemustest. Need omadused olid lahutamatud, proportsionaalsed ja kooskõllaliselt ühendatud ühe inimese olemuses. Sõnades viidatakse ühele ja teisele, kuid lugeja peab need kokku panema ühtseks pildiks, kus kõik on näha koos ja korraga.

Kahni kuulsus viimastel aastatel pani paljusid tulema teda kuulama teravate kõrvade ja avalis südamega, mis kergendas õpetaja tööd.

Tudengid ja teisedki tajusid, et ta väljendas äärmise siirusega oma sügavamaid, pika otsingu tulemusena kujunenud veendumusi arhitektuuri ja elu kohta. Ta ütles, et räägib oma veendumustest ja tõekspidamistest ning kui midagi sellest õpilastele külge hakkab, siis see ongi tema õpetuse määra. Ta põlgas didaktikat ja kooliõpetajalikku lähenemist. Täielikult arhitektuuri armunud ja sellele ülimalt pühendunud, mõjus ta sageli karismaatilise misjonärina, kes lõi visioone elluviimiseks teistele.

Süvakaemuste abil setitas ta välja hulga olulisi põhimõtteid ja asjade tuumasid ning leidis üles arhitektuuriliste elementide ja ehitiste olemuse. Ta mitte ainult ei avanud neid õpilastele, vaid kutsus neid üles samaga vastama, mõnikord hämmastavate tulemustega, mis rõõmustasid nii õpilast kui ka õpetajat. Avatud, mitteametlikel

ja elava loomuga seminaridel pööningustuudios julgustati tudengeid kasutama oma arhitektitundlikkust, et avastada ja mõista kavandatava hoone olemust ning saada niiviisi arhitektiks nii selle olemusele kui ka konfiguratsioonile ja struktuurile. Pelgalt etteantud lähteülesandest juhendumine polnud hea arhitekti väärioline. Seetõttu paelusid üliõpilasi tema enda selgitused projektide kohta.

Tema keel ja kõnelemise viis olid kõrgeimal tasemel ning muutusid poeetiliseks, kui oli vaja väljendada tundeküllaseid arusaamu. Üha tihemini jõudis ta arhitektuuri kirjeldamisel muusikaliste analoogiateni. Alati oli kohal huumor. Isegi vähese inglise keele oskusega välistudengid hakkasid asju kiirelt taipama.

Kriitilised hinnangud olid alati objektiivsed ja konstruktiivsed, mis tavaliselt laiendasid õpilaste ideid ja tõid sageli esile tahke, mida tudeng polnud märganud. Kommentaare nagu „mulle ei meeldi“ või „mulle meeldib“ peeti liiga isiklikeks ja kitsarinnalisteks, mis ei hari ega erguta.

Need omadused õpetajana käsikäes tema suurepäraste arhitektivõimetega julgustasid ja inspireerisid peaaegu kõiki üliõpilasi püüdlema kõrgeima eneseteostuse ja saavutuste poole, sageli kõrgemale, kui paljud uskusid end võimelised olevat.

— Norman N. Rice, veebruaris 1975 ⁵